EARLY MORNINGS AND LATE NIGHTS – A (RE)COURSE AT AND ABOUT MAKINGS AND MAKERS

Ion Popescu Bradiceni
Prof. Phd., „Constantin Brâncuşi" University of Târgu-Jiu

Abstract:"The Histories" from the murmur of realityThe author lived in a small town called - how you would expect - Târgu-Jiu. This is because Târgu-Jiu has embedded in his heart an Infinite Column which was also referred to as Axis Mundi, Centrum Mundi (at least Vasile Lovinescu and Mircea Eliade have demonstrated this clearly and precisely).
One day - he had no idea yet - a Lesson went looking for Him. Meanwhile Some Scientists have developed a postmodern analogy between author and teacher, between text and lesson, respectively between readers and students.
The text had, however, been denounced that it delimited itself from context, which was not exactly right, as in the murmur of reality there are millions of "histories". Reality itself had been seen as intertextual, a set of contextually read signs. Reading this text produces another text that is again interpretable. From a postmodern perspective, the meaning does not originate in the production of the text (by the author), but in its reception by the reader.
But such a reader must not fall into the trap of epistemic egalitarianism that is obviously false. Nor should he be deceived that between emotion and reason there would have produced a serious "disagreement." Nothing can be imagined by the mind unless one has lived it first.The city where the author lived had a fabulous night life, after of course the day was consumed by bureaucratic institutions, by asphyxiating offices, by undesirable schools, by the few communistoceusist-type factories that had survived the industrial disaster in Romania in the period following the 1990 up until the 2000.

Keywords: transformation, involuntary expression, distiller, lesson, author.

1. Cunoaşterea de noapte

Dar şi Târgu-Jiul are o ciudată viaţă de noapte. Trăind-o pe cont/ şi în nume/ propriu, m-am brusc dumirit de ce, ieri-alaltăieri, s-au desfiinţat, în „scumpa noastră patrie" (care face vârsta de 100 de ani de când e aparent unită, întrucât azi e de fapt dezunită – n.m.) şi alte biblioteci.

Să fie lectura (de relectură nici că mai poate fi vorba – n.m.) o preocupare depăşită, nespecifică, postmodernităţii şi globalizării? Să nu mai reprezinte ea nimic social şi economic? Să fi devenit cartea un plusprodus inutil din punct de vedere pedagogic? Şi, mai ales, transpedagogic?

Ce naiba se întâmplă în patrie? Ziarele care se tipăresc au cedat agresiunii futilităţilor macabre. Răsfoiesc un jurnal în două-trei secunde şi rareori nu-l arunc la tomberon.

Cum vă relatam, deci şi Târgu-Jiul are o stranie viaţă de noapte. De la elevi de liceu până la aşa-zişii „oameni de afaceri", se strâng în baruri şi cârciumi unde zăbovesc năuci şi extatici până spre zorii zilei de luni, când, nu-i aşa, să nu uităm cei care au serviciu trebuie să meargă la muncă, proaspeţi şi refăcuţi fizic şi chiar metafizic.

Acest furnicar de noapte e dantesc. E furibund, e dezlănţuit, e drăcesc. Sute de tineri se bâţâie delirant (să fie adepţi ai străvechiului zeu Dionisos din eseul „Naşterea tragediei" al lui Friedrich Nietzsche?) pe ritmurile demente ale unor muzici chicioase, asurzitoare, zguduitoare ale unor corpuri încă fragede, încă adolescente, încă nedefinitivate biopsihic.

Îi e caracteristică epocii postmoderne educaţia cu modele. Dar ultimele modele ale României contemporane îmbătrânesc (ba unele o mai şi mierlesc – n.m.) fără să-şi fi desăvârşit rolul cu care ar fi putut fi însărcinaţi, dacă nişte copii, adolescenţi, tineri, ar fi apelat la calităţile lor transpersonale/ transtemporale.

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

Aşa că bibliotecile se scot din uz, regimul integrat (holist) e fantomatic, epoca transdisciplinarităţii în mediul învăţământului primar, gimnazial, liceal, universitar, postuniversitar, doctoral etc. nici n-a început şi nici c-o să-nceapă vreodată devreme ce vârfurile tinerimii pleacă la studii la Paris, Londra, Roma, Bruxelles, Strasbourg ş.a.m.d.

În general şi în particular, întregul sistem de învăţământ românesc e destabilizat axiologic. Repet: nu oferă modele vii. Nu numai că nu le oferă, dar nici nu le caută, cu o „duşmănie" pe care ţi-e imposibil s-o înţelegi. Am apelat, în ultimele-mi experienţe şi evenimente, create ad-hoc, îndrăznind a folosi un limbaj cât de cât… cultural. Ei, aş, mi s-a imputat că ridicasem ştacheta prea sus, că pierdusem publicul audiovizual pe drum ş.c.l. Eu fusesem cel „penibil" ci nu el, publicul, căruia trebuie să i te adresezi pe limba lui primitivă, stâlcită, sfertodoctă, necesară sieşi… ad infinitum?

Orizontul de aşteptare al şcolarului, elevului, studentului poate fi transgresat, penetrat, scos dintr-un impas gnoseologic aberant de ceva timp încoace? În care nişte găşti de „derbedei" fac pe „politicienii". Nici măcar „politicianişti" nu-s pentru că nu seamănă cu cei descrişi de Rădulescu-Motru într-una din „cărticelele" sale interbelice fabuloase, de un criticism perfect motivat. (Rădulescu-Motru, 2003, 8)

Prima concluzie: Din punct de vedere pedagogic şi intelectual, România nu numai că nu are o sută de ani, nici măcar nu s-a născut, e undeva în burta viitorului şi în inseminatorul futurologic încă nu s-a zămislit vreo norocoasă sămânţă, adusă de vânt de prin lumea civilizată şi deja consolidată cultural.

A doua concluzie (ce-o să vi se pară stupefiantă– n.m.) ţine de iluzionismul nostru autoînchipuit c-ar fi fost ceva de noi prin Europa. Profesorul meu de la Universitatea din Craiova în anii 1974-1984 şi din perioada doctoratului (1998 - 2002) Eugen Negrici are al naibii de multă dreptate şi o afurisită multă doză de adevăr în tomul său de excepţie: „Iluziile literaturii române".

Dar hai să citez şi un paragraf dintr-un tratat al Deliei Marga, din dorinţa ca argumentarea de faţă să-şi aibă acele accente irefutabil obiective, aparţinând opului negrician tocmai indicat: „Or a te împotrivi inerţiei sentimentale, care face să prospere atâtea opere prăfuite, a refuza să mai cedezi bunăvoinţei de a decreta drept excelente produsele mediocrităţii, seculare, înseamnă a submina însuşi conceptul de artă şi, nu mai puţin, a bloca funcţionarea instituţiilor ei". (Marga, 2003, 273-279). Oare aşa vor, chiar, sta lucrurile?

2. „Duş rece"

Printre aceste instituţii, curată nenorocire, se numără antologiile, istoriile literaturii, manualele, caietele de lucru etc. Căci manualele şi antologiile de limbă şi literatură (de la clasele I-VIII) sunt simulacre ale normalităţii, întrucât perpetuează, sadice, energii pierdute, mituri idolatre dar false, situări greşite / erori generalizate (ca de pildă definiţia sunetului din manualul de clasa a III-a pe semestrul întâi: „Sunetul este partea cea mai mică a limbii care se rosteşte". Iată definiţia corectă: „Sunetele sunt vibraţii ale aerului, cu caracter periodic sau aperiodic, a căror sursă (coarde vocale) se află în laringe. Vibraţiile periodice sunt specifice vocalelor, cele aperiodice consoanelor. Rezultatul vibraţiilor este o undă sonoră" ş.a.m.d. Altă definiţie: Sunetul: „unitate fonică şi receptată în procesul de comunicare" şi „obiect de investigaţie a foneticii" (Bidu-Vrănceanu et comp., 2001, 519-520)). Totodată aceste aşa-zise manuale promovează prejudecăţi literare, obsesii, deficienţe de elaborare, superstiţii, viziuni eronate ale istoriilor literare, slăbiciuni, neputinţe şi nevolnicii ale spiritului critic, complexe critice defazate, tabuuri naţionale a căror persistenţă şi în climatul public, de după 1989, nu poate fi explicată decât prin prezenţa încă iradiantă – de fapt mereu şi enervant iradiantă – a unor mituri şi metamituri.

Prin urmare Eugen Negrici le demască fie ca toxine fie ca stimulenţi specifici, fie ca impuls protector, fie ca sentiment difuz al primejdiei. Denunţă: pioşenia globală/ postura (cu impostura aferentă) statornic admirativă/ tabuizarea patrimoniului literar, mentalitatea (retrogradă şi păguboasă – n.m.) că literatura română ar fi un bun naţional fragil/ cultul clasicilor şi al capodoperelor aplicat preferenţial şi în haită (vezi cazul lunediştilor lui Nicolae Manolescu – n.m.)

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

şi păgubos. Apoi acuză ca total negative şi nefolositoare credinţa în perenitate şi stabilitate, mistica definitivului, rezistenţa la tentativa revizuirii, reprimarea atitudinilor critice şi a iniţiativelor de primenire a canonului.

Ca atare peste tot în cultură, spiritualitate, artă, istorie, literatură, cultele religioase dai de „eroi civilizatori", „călăuze", „legiuitori", „părinţi întemeietori", „oameni providenţiali", „directori de conştiinţă", „personalităţi determinate", „genii colosale, vaste, uriaşe, covârşitoare", „prinţi geniali", „purtători de torţe", „făclii naţionale", „stăpâni de clan şi protectori".

Eugen Negrici îşi continuă aerul de neînfricat conchistador – pus pe surparea iluziilor literaturii române – analizând interogativ „larii recuperaţi", zeificarea celor cu anevoie readuşi în cetate, sentimentul vacuităţii şi al frustrării, mimarea normalităţii prin triada – deja obositoare – «continuitate, procesualitate, organicitate», ignorarea obstinată a disfuncţiilor şi a evoluţiilor atipice, a proporţiilor acţiunii disturbative a factorilor extrinseci, presiunea furibundă a ideologiilor în precomunism.

E rândul miturilor respectabilităţii paseiste, demonizării duşmanilor (acum realizez cât de rău sună urâtele versuri din imnul „Deşteaptă-te, române!", defetiste, instigatoare la ură, şi moarte, şi la sinucidere: „Acum ori niciodată croieşte-ţi altă soartă,/ La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani!"), râvnei, sincronizării cu orice preţ, falselor paralelisme, şi ale desprinderii lirismului de zgura anecdotei, ale retoricii, ca să fie luate în răspăr. Şi nici sugerarea bogăţiei, înmulţirea artificială a curentelor, şcolilor, direcţiilor, conceptelor şi atitudinilor literare nu poate fi agreată fără obiecţii. Consecinţa: de unde atâta barochism, onirism, balcanism, feminism, legitimizare a Tribului, protocronism, sincronism, postmodernism? Cu o unică excepţie: transmodernismul.

După un asemenea „duş rece", după o asemenea demontare de pe soclurile lor de marmură a atâtor atitudini de sorginte mitică şi mistică, cred că e vremea categorică a unor drastice procese de desacralizare şi demitizare (Negrici, 2018, in integrum)

Ca atare, sunt încă explicabile eşecurile manualelor de a III-a şi de-a IV-a, de-a V-a şi de-a VI-a, dar până când? Suntem, deocamdată, într-o cădere liberă, lunecăm vertiginos într-o prăpastie fără fund, refuzăm a ne apropria adevărurile aşa cum sunt ele, cu bune cu rele? A le disemina şi a le corecta printr-o restructurare violentă, a devenit imperios necesar!

3. „Golurile" şi Imaginaţia

Aşadar Lecţia plecase în căutarea unui Autor – ca Santiago întru aflarea comorii sale din vis, dar mereu cu o carte în desagi, căci, ca toată lumea, învăţase să citească la şcoală (Coelho, 2006, 19). Dar, la un moment dat, din carte tânărul cioban se informă că dimineaţa este a poeţilor. Deocamdată nu începuse să-şi înfrupte sufletul din povestea respectivă, căci îşi adusese aminte de cronicari.

Ajunsă în faţa Marii Biblioteci a Academiei, Lecţia dădu peste G. Călinescu, preocupat să-şi depună în ea, la rându-i, rodul muncii, un „Compendiu" adică „mica Istorie a literaturii române". Ea Lecţia, îl luă, finuţ, peste picior: „Maestre, textele tale îmi par eliptice". Răspunsul maestrului – poate precum cel „spiritual în tradiţia răsăriteană" (Scrima, 2000, 165-188), poate precum „Înţeleptul" lui Dimitrie Cantemir, cel din disputa cu lumea (Cantemir, 1990, 202-372) – fu prompt: „Oh, Lecţie, fiecare «cititor» să-şi facă treaba şi să umple golurile în funcţie de propria-şi imaginaţie".

Cugetând la răspunsul Maestrului (el însuşi autor-profesor, text-lecţie şi cititor-elev perpetuu – n.m.), nu pot decât să accept că, desigur, o istorie, o carte, o operă, un roman pot fi rescrise cu fiecare lectură, ca fenotext, ca genotext etc.

Realitatea însăşi nu-i nimic altceva decât un asemenea text, un set de semne citite contextual. Ca atare letopiseţul este Textul, corespondentul scris al vieţii în întregul ei. Letopiseţul este izomorf în raport cu realitatea: înregistrarea anuală a evenimentelor permite construirea unui text infinit, care se amplifică permanent pe axa timpului. Transformarea cronicii în roman e inevitabilă, de pildă, la Ion Neculce, a cărui cronică e romanescă şi ale cărui „legende" sunt

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

nuvelistice ori pot furniza material pentru un roman, iar Mihail Sadoveanu a şi realizat acest lucru cu maximă strălucire artistică şi creatoare (Ţvircun, 2007, 139), producătoare.

I.M. Lotman se referă undeva la transformarea vieţii în text dar şi la construcţia letopiseţului care-i realizată pe o altă schemă: viaţă – text – memorie. În acest sens, tocmai letopiseţele şi semnele memoriale funcţional apropiate de ele, memoria evenimentelor au putut să îndeplinească pentru o colectivitate funcţia de semn al existenţei.

Asimilarea lumii prin transformarea ei într-un text, culturalizarea ei permit două abordări opuse:

1. Lumea este un text
2. Lumea nu este un text.

În prima abordare, textul reprezintă un mesaj semantizat, iar asimilarea culturală a lumii de către om constă în studierea limbajului ei, în decodarea acestui text şi traducerea lui într-un limbaj accesibil omului. Această traducere (în greaca veche hermeneuein) este echivalentă cu interpretarea, însă în cazul cronicarilor „capacitatea de a povesti altfel evenimentele fondatoare ale istoriei noastre naţionale iese întărită din schimbul de memorii culturale" (Ricoeur, 2005, 154).

4. Sinteze originale

În acest context, I.M. Lotman menţionează imaginea naturii în calitate de carte, precum şi cea a elucidării enigmelor naturii prin citire în textele Evului Mediu şi în cele ale barocului european; şi chiar ale barocului românesc, dacă Edgar Papu şi Mircea Muthu pot fi creditaţi cu ale lor contribuţii, de altfel impresionante.

De pildă Edgar Papu crede că Miron Costin se află atins de tragicul profetic şi apocaliptic şi are în Viaţa lumii, ca şi în Letopiseţ, primele viziuni escatologice din literatura română. Izolarea din text a unui sfârşit bine delimitat a coincis în epocă cu o modelare cauzală. Textul – ca şi viaţa însăşi – are un început şi un sfârşit şi ca atare o melancolie sumbră se instituie în operă în contrast totuşi cu motivul „grădinii", tot de sorginte barocă.

Şi opera lui Dosoftei (un protocronist după Papu – n.m.) făureşte o sinteză originală dintr-un fenomen străin, în speţă barocul, şi spiritul poeziei populare. Citez un distih de-o neîntrecută armonie muzicală: „Peste luciu de genune/ trec corăbii cu minune", în care Dosoftei are, la scară cosmică, viziunea alunecării line a corăbiilor – suflete pe luciul perfid al genunilor lumii. Se observă imediat că barocul disperat al agoniei lui Miron Costin se trezeşte înlocuit printr-un baroc mai calm al morţii lui Dosoftei (Papu, 1977, 287-299). Căci şi Iisus Hristos a trebuit mai întâi să moară ca să aibă acces la veşnicie.

În fine, aici intervine din nou I.M. Lotman ca să ne spună că lumea nu este un text, că ea nu are un sens, dar că, totuşi, prin transformarea unui non-text într-un text, a unui peisaj extracultural într-unul cultural, semnele sociale sunt reimplementate prin cea de-a doua funcţie, de către arheolog, istoric, cercetător, scriitor, hermeneut, semiolog ori poetician/ naratolog.

I.M. Lotman stabileşte patru tipuri de cod al culturii întemeiate pe antinomia dintre cuvânt şi text şi construite sub forma înlocuirii lor succesive:

– tipul semantic (simbolic/imaginar),
– tipul sintactic (practicist),
– tipul asemantic şi asintactic (iluminist),
– tipul semantico-sintactic (istorismul şi dialectica).

Problema învăţării culturii se va rezolva prin două modalităţi: prin învăţarea limbii materne şi prin învăţarea unei limbi la o vârstă fragedă: copilul memorează multiple utilizări şi în temeiul lor învaţă să creeze independent texte: apoi când în conştiinţa celui care învaţă sunt introduse reguli bine definite, în baza cărora el poate crea în mod independent texte. Să adăugăm că, deşi în primul caz în conştiinţa celui ce învaţă sunt introduse texte, ele cresc de facto în rang, jucând rolul unor metatexte, adică al unor reguli-model.

Metoda de învăţare nu este determinată de structura limbii, ci de structura conştiinţei receptoare. Conflictul dintre cultură şi automodelul ei poate să se adâncească prin faptul că atât

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

textul culturii cât şi automodelul respectiv pot să se construiască drept unul şi acelaşi tip (ca „texte-utilizări" sau „texte-gramatici") sau după tipuri diferite. Cultura română din secolul al XVIII-lea a constituit un exemplu de asemenea conflict.

Automodelele culturii române fie tindeau spre o cât mai deplină corespondenţă cu cultura realmente existentă fie se deosebeau de practica culturii cu menirea s-o modifice. Unitatea dintre cultură şi modelul ei capătă în cazul respectiv un caracter de stare ideală, de scop al unor eforturi conştiente. Tocmai astfel ni se înfăţişează, de pildă, fie modelul paşoptist fie modelul junimist cu Mihail Kogălniceanu şi Titu Maiorescu pe post de promotori de metamodele, oneşti, autoresponsabili.

5. Graţie expresivităţii (in)voluntare

În scenariul „managerial" de faţă, acuz, în deplină cunoştinţă de cauză:

– deprofesionalizarea profesorilor, obligaţi să renunţe la entuziasm şi creativitate;

– diferenţierea învăţării în favoarea rutinei şi a limitărilor exterioare, cerute de promovarea examenelor;

– transformarea şcolii într-o manufactură care trebui să obţină un produs şcolar: absolventul;

– suspectarea unui student „ciudat" care nu intră în tipare, care ar necesita un „tratament aparte", de parcă ar prezenta o problemă de calitate;

– aşa-zisul drept al copilului la indiferenţa de a nu participa la propriul proces de formare (Stan, 2004, 25-31).

Ah, veţi fi crezând că aş fi uitat de tema acestei prelegeri. O, nici vorbă, deoarece – vorba lui G. Călinescu – „Cartea formează pentru mine o realitate transcendentală, iar biografiile le-am scos din cărţi şi din documente, nu din experienţa directă".

Prefaţa lui G. Călinescu la „Compendiu" e de un umor nebun, devreme ce-l asigură pe E. Lovinescu de seninătatea şi abstragerea sa faţă de dânsul (şi de al său curriculum vitae), nu fără a-l lua subtil la întors. Citez: „Pentru mine, omul Lovinescu e o imagine simpatică a unei vârste mai tinere, însă îndepărtate, ireală, pierdută în negurile amintirii" (vezi şi Lovinescu, 1973, vol. 1 + vol. 2).

Agreez şi-mi asum din concepţia lui G. Călinescu următoarele aspecte:

1. Autenticul literat îşi face din subiectivitate o obiectivitate.

2. Criticul e subiectiv, dar nu arestat în subiectul lui, ci în relaţie continuă cu alte subiecte, şi tocmai această contemporanitate a reacţiunii în felurite subiecte constituie obiectivitatea criticii, adică nearbitrarietatea ei.

3. Lupta în stradă şi şederea în turnul de fildeş sunt momente succesive şi obligatorii, nicidecum antinomice. Creatorul stă, ziua, ca om, în ţipetele cetăţii, la soare, iar noaptea se suie în turn sub lună. Ziua priveşte lumea în contingenţa ei, noaptea în absolut. Momentul prim e necesar, închiderea în turn, aceea reprezintă faza artistică. Astfel artistul este alternativ pătimaş şi rece, om şi luceafăr, truditor şi zeu.

Dar în eseostudiul de faţă Lecţia îşi caută Autorul preferat. Desigur el e oriunde în literatura românească, de la Antim Ivireanu până la Ioan Slavici. G. Călinescu caută a ne asigura că „planurile se separă" (Călinescu, 11, 1963). Citez, iar, un pasaj antologic al lui George Călinescu, desigur cu zâmbetul de rigoare pe buze, ca să nu-mi pierd echilibrul raţionalist: „Ca critic, mă îmbrac în haine somptuoase cum făcea Machiavel când intra în odaia lui de lucru, şi socotindu-l pe scriitorul antipatic decedat sub raportul vieţii, mă delectez numai cu opera lui, ca şi când ar fi anonimă. De aceea nu sunt accesibile în profesia critică unele excese. Un mare scriitor, chiar vinovat sunt raport civic, rămâne mereu mare scriitor." (Călinescu, 1963, 12). Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu, Liviu Rebreanu sunt oricum şi oricând scriitori formidabili, căci arta rămâne o expresie a libertăţii, prin definiţie, căci ea nu acceptă limitele istoriei. „Ea ne învaţă a privi lucrurile în sus, ca pe nişte fenomenalităţi, în perspectiva uriaşă a morţii" – ne este tot alături G. Călinescu. Căci „arta garantează cea mai nobilă dintre libertăţi: libertatea de a fi, o oră pe zi, singuri şi inactuali" (Călinescu, 1963, 12).

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

Însă, aşa inactuali, graţie expresivităţii involuntare, operele „epocii vechi” (Călinescu, 1963, 13), ale „clasicilor” întârziaţi, cum îi botează G. Călinescu (Văcăreştii, Milu, Aaron, Barac, Ţichindeal, Budai-Deleanu, Golescu, Conachi, Asachi), ale romanticilor (Cârlova, Heliade Rădulescu, Alexandrescu, Hrisoverghi, Rosetti), ale mesianicilor pozitivi (Kogălniceanu, Bălcescu, Russo), ale întâilor umorişti (Negruzzi, Pann), pot dobândi prin interpretare, într-o experienţă subiectivă, virtuţi creatoare. „E mai interesant pentru noi un text care devine literatură şi mai impresionantă în lupta ei cu inerţia nesemnificativului interpretarea însăşi ca imaginaţie semantică în act, încorporându-şi, cu fiecare experienţă, o valoare morală inalienabilă” (Negrici, 1977, 14), afirmă şi Eugen Negrici.

În consecinţă, daţi-mi voie să reacreditez (o)poziţia (meta)critică a lui Eugen Negrici: se poate obţine un maximum de semnificaţii tocmai prin integrarea sensibilităţii interpretului prezent în proces (însoţit de întreaga lui experienţă acumulată, ca şi de conştiinţa istoriei care acţionează chiar fără voia noastră), în jocul de stimuli al textului; cu forma lui interioară, cu aspectul său de creaţie conform unor intenţii formative.

Astfel atâtor estetici – printre care cea pragmatistă ori cea somatică (Shusterman, 2004, in integrum), îi adăugăm şi această estetică semantică, din perspectiva căreia cartea trebuie luată drept o chemare la comunicarea simpatetică neîntreruptă cu literatura şi o invitaţie la interpretarea cutezătoare, avidă de descoperiri; graţie semiozei deschise, câmpului de posibilităţi libere ale operei.

6. Întâlnirea din răscruci

„Prinţişor bătut de vânt/ vin’ la fata să-ţi descânt/ că de unde vii matale/ e pustie şi e jale.”/ „Vântul ce mă-ntruna bate/ mi-e şi sfetnic, mi-e şi frate,/ glasul lui, şoptit în taină,/ mi-e şi suflet, mi-e şi haină.”/ „Prinţişor bătut de ploi,/ vin’ la mine să te-nmoi/ într-o baie numai spume/ să nu fii singur pe lume.”/ „M-a scăldat maica de mic/ într-un fel de alambic/ ca să-mi crească sinele/ în roi ca albinele.”/ „Prinţişor furat de nori,/ vin’ la muma uneori,/ să-ţi citesc semnele-n palmă,/ într-a vieţii mare calmă…”/ „Ah, copilul care-am fost,/ mi-am luat cerul adăpost;/ şi sub bolta-i de azur/ învăţat-am grai mai pur.”/ „Prinţişor menit de muze,/ vin’ la baba, de-s ursuze,/ să le-nvăţ să te inspire,/ printre harfe, printre lire.”/ „Ce spui, vrăjitoareo,tu?/ Ia-ţi arginţii şi te du!/ Muzele mi-s florile/ şi privighetorile.”/ „Prinţişor cu plete lungi,/ să, destinul, ţi-l ajungi,/ vin’ la ursitoarea ta,/ să-ţi ghicesc şi dragostea.”/ „Ei, de data asta vorba,/ ţi-o retez, mi-e plină tolba/ de săgeţi, cu vârf subţire,/ să le trimit în peţire./ O, ţigancă, lasă-mi mie,/ să-mi aleg singur soţie,/ dreptul, după cum mi-e dorul,/ călătorul, visătorul.”

7. Graiul mai pur

Poemul „Întâlnirea din răscruci” reactivează limbajul magic şi incantaţiile orfice. E un text-dialog „vinovat” de intertextualitate. Are un mesaj manifest şi încă unul: pe cel latent, care aşteaptă a fi descoperit de cititorul „poietic”. Sigur că de la Rimbaud încoace, poetul e un alchimist, un vizionar. Îi revine sacra misiune de-a învăţa – eventual de-a recrea – graiul mai pur, mai nonarbitrar semiozic. Iar călătoria prinţişorului e desigur una iniţiatică, autopoieinică dinspre real înspre imaginar şi în imaginal/ potenţial.

8. Un metabasm al Maestrului cu Alambic

În vremuri vechi şi-ntortocheate,/ trăia-ntr-o vajnică Cetate…/ Într-un eon ce-avea în cer/ oglinda unui dom stingher/ pe-o stâncă lâng-o mare-n spume…/ În epocă,-şi primise Nume/ şi fiul unui împărat/ dintr-un Cuvânt Adevărat./ Ţinuturile-l înconjoară/ cu tainele de-odinioară./ Iar el, copil şi ucenic/ Maestrului cu Alambic,/ mi ţi-l tot trage de surtuc/ pe Dascăl: „Una… şi mă duc…”./ Adică Domnu’-Nvăţător/ îi spune zilnic lui Proctór/ o singură poveste… Atât…/ ţinându-i veşnic de urât…/ Dar Textul însuşi labirint e./ Şi-n el şi Suflet e, şi Minte./ Care-mpreúnă pot să

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

stea,/ în nişte ochi de peruzea,/ cum ai lui Narcis ori Orfeu./ „Maestre – micul derbedeu/ i se-adresează lui Eneu –/ deci eu sunt tu, şi tu eşti eu.”/ Se dumirise, zău, vă jur,/ Proctór că-n sunetul cel pur/ al lacrimii ce cade-n apă/ o-ntreagă lume poa’ să-ncapă.

X X X

Iar LECŢIA ce stă să-nceapă/ orice şcolar o s-o priceapă./ Numai să-l ştie pe-autor…/ Dar preafrumosul prinţişor/ intră într-o bibliotecă,/ egipţiană ori aztecă,/ şi scormonind cu-adânc temei/ descoperi, uimit, ehei,/ ba chiar căzut în contemplare,/ povestea făr-asemănare.

X X X

A fost odată… s-au n-a fost/ nicicând?!... un fel de avanpost/ al Marilor Cunoaşteri, unde/ doar Cărturarii pot pătrunde –/ de cavalerii lui Arthur/ înconjuraţi – să dea contur/ Cetăţii despre care-ntruna/ grăiesc şi Soarele şi Luna,/ cum că ar fi a -’Nţelepciunii/ Supreme/ ce/ afirmă unii/ alţii de-ndată vor să nege)./ Dar Prinţişorul – se-nţelege –/ tot răsfoia cărţi după cărţi,/ împresurat din patru părţi,/ de personaje foarte stranii…/ După decenii de strădanii/ avu-ntr-o clipă suspendată/ Metapovestea ce îndată/ îl proiectă într-un halou:/ el însuşi cel mai brav EROU/ al unor întâmplări cu haz/ în pururi ziua ce de az’.

X X X

Ah, Lecţia ce-o am în gând/ pe Auctor l-a fost aflând/ sporind corola de minuni/ de vinerea până-nspre luni./ „La masa ta de brad din munţi/ la cine oare te încrunţi?”/ „Flăcăule, în Ficţiune/ nu te lăsa furat de rune/ – şi nici de litere, te-ndemn –/ căci toate-s una: semn din semn;/ iar arbitrariul lor, vezi bine,/ mai că ne-ar face de ruşine/ de nu l-am motiva estetic/ c-un stil iconoclast-eretic,/ de n-am, discursu’-n rime, pune…/ Deci Lecţia-i o rugăciune,/ un imn, poem, o elegie,/ metaforă, metonimie…/ Iar când devine Scriitură/ e-ntru ceva, e-o viitură/ de arhetipuri şi simboluri.

X X X

Într-ale camerei noi boluri,/ au înflorit bujorii, crinii;/ Prinţul, de-acum, ca toţi străinii…/ pe-albastră luntrea-i, între linii,/ se leagănă întraripat/ spre-un alt de loc, ce i-a fost dat,/ de zei precum o celebrare/ cu sufletu-n peregrinare/ pe sub strălimpede văzduh:/ albastrul cel de tragic duh.

9. Scriitura ca o avalanşă

Metabasmul de faţă extrage din uitare, aducându-le într-un metatext-maşină a timpului, personaje „mult iubite”, de pildă Fiul-de-Împărat, ori Maestrul-cu-Alambic drept Dascăl. Auctorul e sporitor de înţelesuri, creator de metalumi şi transrealuri pur ficţionale ori virtuale. Pentru el, scriitura e-o viitură/ avalanşă de arhetipuri şi simboluri.

Personajele sunt măşti texistenţiale, trăiesc ceea ce învaţă, într-o poveste fără asemănare, care n-a fost încă tradusă din Limbajul originar în celălalt accesibil fie el tranzitiv, reflexiv, autoreferenţial.

10. Eugen Simion şi „Dimineaţa poeţilor”

Aflând Lecţia că există un Au(c)tor care a scris despre „Dimineaţa poeţilor”, s-a grăbit să-l cunoască… Miracol ori magie (albă+neagră), l-a localizat în „perioada eonică” (Blaga, 1983, 300-304) (a cărei tendinţă este de a depăşi orice orizont), de prefacere verticală în adânc şi în înalt; o prefacere sub unghi intelectual/ spiritual, deplasată de la intelectul enstatic spre cel ecstatic; şi ea caracteristică «noului eon» transreligios, transdisciplinar, transumanist şi transcultural. (Nicolescu, 1999, 48-170).

Era magistrul Eugen Simion cel care se declarase adept al lui Jean-Pierre Richard tematistul (Richard, 1980) dar şi al lui Roland Barthes (cel din „Fragments d’un discours amoureux”), căruia îi audiase la Paris un seminar cu public şi care nu-l chiar dăduse pe spate.

Postura mea acum e de meta- şi trans-narator, vă daţi seama! Eugen Simion îl auzise pe Roland Barthes la Hautes Etudes. De la criticul acesta cu imaginaţie bogată, revendicat de structuralişti, semioticieni, semantioragmahermeneuţi, Eugen Simion înţelesese că nu se poate face critică fără fantezie şi inteligenţă creatoare. De asemenea că un text critic e un exerciţiu superior de gândire speculativă dar şi de încercare a plăcerii recitirii. Analiza pe text se transformă, din

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

decodare, în „şedinţă de ocultism” şi de axiologizare creatoare a limbajului critic (Simion, 1977, 131).

„Dimineaţa poeţilor” e, categoric, o capodoperă a repovestirii poeziei de la început a literaturii române, după o relectură pendulând între două planuri: substanţial şi formal; pe de o parte este reliefat (descris, întrucât Eugen Simion e un critic impresionist şi descriptiv – n.m.) universul literar şi totodată cel al atitudinii care-l constituie; şi pe de altă parte procesul acumulării procedeelor retorice. Maniera ambiţionează să împace tematismul cu structuralismul, pe Bachelard cu Richard, pozitivismul istoriei clasice cu empirismul călinescian şi descripţionismul obiectiv cu subiectivitatea relativă inevitabil, căci vădeşte un anumit parti-pris filosofic, al cititorului de azi. Dar şi identitatea cu diferenţa (vezi Derrida, 1998), năzuind a trasa „o hartă plauzibilă, însă originală, a poeziei noastre din secolul al XIX-lea, cu ochiul sigur al călătorului neobosit prin peisajele ei interioare” (Manolescu, 2008, 1218). Capitolul „Spitalul amorului” ar cuprinde o „semiologie a erosului” (Simion, 1980, 424), o artă de a scrie triadic: ca un dascăl, ca un povestitor, ca un creator popular.

Astfel că, deja pusă la punct cu „informateria”, Lecţia îl întreabă pe paradoxalul critic neomodernist: „Cum citim poezia veche, ce ne (mai) spune ea astăzi?”. Acesta-i răspunde cu o surprinzătoare promptitudine: „Sub semnul unei lecturi noi, o lectură liberă, lentă, avizată, al cărei rost constă în descoperirea unei retorici specifice, a unui peisaj liric, a unui stil de a fi în raport cu lucrurile din afară. Lectura critică (polisemică, pluralistă) urmăreşte ceea ce se cheamă demers liric: un mod propriu de apropriere de obiective, de asumare a universului materiei, o atitudine inconfundabilă în procesul de creaţie”.

Dar Lecţia simţind nevoia de lămuriri suplimentare formulează încă o întrebare: „Aceşti poeţi de ocazie aveau o conştiinţă a scrisului? Iar dacă avut-au cum s-a manifestat ea?” Deloc şocat, Eugen Simion a replicat ferm dar cu un calm olimpian: „La anul 1845, scrisul devine o profesiune „obştească”, iar scriitorul îşi asumă statutul de întemeietor al poeziei române. Această afirmaţie trece peste amendamentele lui Eugen Negrici (cele din „Iluziile literaturii române” – n.m.). De la Ienăchiţă Văcărescu la Vasile Alecsandri, toţi cei care scriu versuri au, într-un chip sau altul, conştiinţa că, pentru a întemeia poezia română, trebuie să inventeze un limbaj poetic, iar, ca să inventeze un limbaj, trebuie să scrie o gramatică şi o retorică românească. Şi mai am ceva de adăugat”.

Lecţia (care nu se plictisise încă – n.m.) se arată bucuroasă de ofertă şi devine atentă, concentrându-se vădit interesată de expunerea ce se derula, iată, cumva… labirintic: „Despre naşterea conştiinţei lirice care-i coincidentă cu naşterea conştiinţei erotice. Erosul revelează fiinţa, conştiinţa fiinţei individuale antrenează dorinţa de expresie. A comunica devine inevitabil a scrie. Iar scrierea poetică semnează actul de naştere al unei naţiuni. Deschiderea poeziei angajează o retorică (o reţea de teme, figuri) şi o modificare a imaginarului poetic. Scrisul ca atare automat implică un proiect spiritual, implică o stare a sensibilităţii”.

În fine, Lecţia îşi săgetează şi ultima întrebare: „Ce alianţe din lumea de afară caută spiritul poetic, care sunt punctele lui de referinţă şi de sprijin?” Receptiv, ba chiar cu faţa radiind a fericire… kairotică, Eugen Simion se lansează într-o aducere în discuţie a noţiunilor de spaţiu liric, peisaj, spaţiu securizant, de reverie recuperatoare, consonantă, euforică: „Poetul este, în această epocă de începuturi, un profet, un meseriaş, un geniu şi un scriitor, un făcător, un izvoditor dar şi un învăţător care ca oglindă refractă învăţul dobândit umanităţii româneşti inaugurale/ inaugurante a «noului EON». Scrisul este un învăţ deci dar şi o a doua natură, iar scriptorul: un om învăţat şi un om folositor.

O caracteristică a poeziei de început este complexitatea, ambiguitatea discursurilor ei. Spiritul întemeietor caută în ele în cele din urmă o perspectivă stabilizatoare, convoacă în halou mitologia, istoria, natura pentru a pacifica elementele rebele ale imaginaţiei. Primii noştri poeţi, dragă Lecţie, sunt poeţi ai matinalului, trăiesc şi scriu într-o dimineaţă a spiritului: cu nelinişte, cu orgoliu, cu un irepresibil sentiment că totul trebuie început, întemeiat, desăvârşit în cel mai scurt timp. Ca romantici ei iubesc înserarea şi îşi dau întâlnire la miezul nopţii în mijlocul unei naturi

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

pline de semne premonitorii, însă spiritul lor păstrează în toate situaţiile prospeţimea şi fervoarea matinală. Spaima şi orgoliul, neliniştea şi îndrăzneala, specifice spiritului întemeietor, merg mereu împreună, într-o competiţie virilă, loială. Din această competiţie se naşte, în nişte vremuri rele, poezia română."

Cât priveşte lecţia inaugurală a Catedrei de Semiologie literară de la Collège de France ţinută de Roland Barthes, eu, Autorul acestui (re)curs la/ şi despre/ întemeiere şi întemeietori, precizez că a fost rostită la 7 ianuarie 1977, şi că a avut un succes total (Barthes, 1987, 344-364) şi mondial (adică universal).

BIBLIOGRAPHY

– Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxandoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan: Dicţionar de ştiinţe ale Limbii; Ed. Nemira, Bucureşti, 2001

– Eugen Negrici: Iluziile literaturii române, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2008.

– C. Rădulescu-Motru: Cultura Românească şi Politicianismul; Editura Librăriei Alcalay, Bucureşti, 1938

– Delia Marga: Introducere în analiza discursului. Cu referire la istorie şi sfera publică; Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2003

– Emil Stan: Pedagogie postmodernă; Institutul European, Iaşi, 2004

– Paulo Coelho: Alchimistul; traducerea: Gabriela Banu; Humanitas, Bucureşti, 2006

– André Scrima: Timpul rugului aprins. Maestrul spiritual în tradiţia răsăriteană, prefaţă de Andrei Pleşu; Humanitas, Bucureşti, 2000

– Dimitrie Cantemir: Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul; ediţie şi traducerea: Virgil Cândea; postfaţă şi bibliografia: Alexandru Duţu; Ed. Minerva, Bucureşti, 1980

– Victor Ţvircun: Letopiseţul Ţării Moldovei (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce), Descrierea Moldovei (Dimitrie Cantemir); Ed. Cartea Moldovei; Chişinău, 2007

– Paul Ricoeur: Despre traducere; traducerea şi studiu introductiv: Magda Jeanrenaud; postfaţă de Domenico Jervolino; Polirom, Iaşi, 2005

– Edgar Papu: Barocul ca tip de existenţă (II); Editura Minerva; B.P.T., Bucureşti, 1977

– I.M.Lotman: Studii de tipologie a culturii; traducerea: Radu Nicolau; prefaţă: Mihai Pop; Ed. Univers, Bucureşti, 1974

– Mircea Muthu: Balcanismul literar românesc. I. Etapele istorice ale conceptului. II. Permanenţe literare. III. Balcanitate şi balcanism; Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

– Eugen Lovinescu: Istoria literaturii române contemporane (1+2); Editura Minerva, Bucureşti, 1973

– Paul Cornea: Oamenii începutului de drum. Studii şi cercetări asupra epocii paşoptiste; Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1974

– Eugen Negrici: Expresivitatea involuntară; Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1977

– Eugen Simion: Dimineaţa poeţilor. Eseu despre începuturile poeziei române; Cartea Românească, Bucureşti, 1980

– Richard Shusterman: Estetica pragmatistă. Arta în stare vie; traducerea: Ana-Maria Pascal; Institutul European, Iaşi, 2004

- Roland Barthes: Romanul scriiturii; selecţie de texte şi traducere: Adriana Babeţi şi Delia Şepeţean-Vasiliu; prefaţă: Adriana Babeţi, postfaţă: Delia Şepeţean-Vasiliu; Ed. Univers, Bucureşti, 1987

- Lucian Blaga: Opere (8) Trilogia cunoaşterii; ediţie îngrijită de Dorli Blaga; studiu introductiv de Al. Tănase; Editura Minerva, Bucureşti, 1983

- Basarab Nicolescu: Transdisciplinaritatea; Editura Polirom, Iaşi, 1999 (traducerea: Horia Mihail Vasilescu);

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)

- Jean-Pierre Richard: Literatură şi senzaţie; traducerea: Alexandru George; Editura Univers, Bucureşti, 1980
- Eugen Simion: Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian; Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1977
- Jacques Derrida: Scriitura şi diferenţa; traducere: Bogdan Ghiu, Dumitru Ţepeneag; pref. de Radu Toma; Editura Univers, Bucureşti, 1998
- Nicolae Manolescu: Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură; Editura Paralela 45, Piteşti, 2008

BDD-A29441 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:00 UTC)